

TEORIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

Julius Matulčik

V Bratislavi je leta 2004 izšla knjiga *Teorie vychovy a vzdelavania dospelih v zahraniči* (*Theories of Adult Education Abroad*), ki je nastajala v okviru raziskave *Trendi razvoja andragogike*. Za slovensko andragogiko je zanimiva zaradi skupnih problemov odnosa v prilagajanju majhnih narodov in jezikov velikim. Prilagajanje namreč implicitno pomeni, da se majhni prilagodijo velikim, četudi bi bilo bolj modro, da bi se oboji skupaj prilagajali spremembam.

Avtor je besedilo razdelil v več delov: teoretski pojmi, internacionalne dimenzije vzgoje in izobraževanja odraslih, teorije vzgoje in izobraževanja odraslih kot predmet komparativne andragogike, ideje in nazori izbranih avtorjev s področja andragogike. Sledi še seznam literature ter povzetka v angleščini in nemščini. Njegovo raziskovanje izhaja iz ugotovitve, da se je v zadnjih petdesetih letih marsikaj spremenilo na področju izobraževanja odraslih, predvsem je opazen silen porast dejavnosti, s tem pa tudi razvijajoča se potreba po teoretskem raziskovanju in razvijanju discipline. Izšlo je veliko del, ki opisujejo vzgojo in izobraževanje odraslih, pokažejo na pomen in specifičnost pojava iz različnih teoretskih in metodoloških zornih kotov, zato potrebujemo tudi raziskave na ravni metareferenčnosti.

V prvem delu opisuje področje terminologije. Podobno kot v slovenskem jeziku se tudi v slovaškem pokaže problem mehanicističnega

prevajanja iz angleščine, ne da bi upoštevali domačo zgodovino in tradicijo pri prevzemanju besed. Vzrok išče v hitri ekspanziji angleščine kot strokovnega jezika, ki vodi v nekritično prevzemanje angleške terminologije, četudi se je ponekod v slovaščini že izoblikovalo primerno besedišče za označevanje pojavov. Kot v slovenščini se tudi v slovaščini pojavljajo različni termini, ki se v praksi uporabljajo kot sinonimi, četudi to niso, naprimer vzgoja in izobraževanje odraslih, izobraževanje odraslih, nadaljnje izobraževanje, vseživljenjsko izobraževanje, vseživljenjsko učenje. Kot primer avtor navaja slovaški zakon o visokem šolstvu, ki predvideva, da univerze ponudijo vseživljenjsko izobraževanje (*celoživotne vzdelavanie*), četudi gre predvsem za nadaljnje poklicno izobraževanje.

Matulčik predstavi sistem vzgoje in izobraževanja odraslih, ki ga sestavljajo: različne institucije, programi, ciljne skupine, udeleženci, izvajalci in učenje odraslih. Andragogika ima v celotnem sistemu mesto discipline o vzgoji in izobraževanju odraslih. Tu se ponovno dotakne problema terminologije, prikaže razvoj pojma andragogika v primerjavi z različnimi predlogi za poimenovanje vede o vzgoji in izobraževanju. Medinsky, ruski avtor, je 1923. predlagal termin *antropogogika*, kot splošna veda o vzgoji in izobraževanju, vendar predlog ni zaživel.

Matulčik razčlenjuje najbolj poznane andra-

goške koncepte s pomočjo analize del naslednjih avtorjev: Hanselmann (Švica), Poggeler (Nemčija), Ten Have (Nizozemska), Knowles (ZDA), Samolovčev (Jugoslavija), Turos (Poljska), Jochmann (Češka).

Hanselmann je bil švicarski psihiater, ki je sodeloval s Poggelerjem, v Sloveniji bolj poznanim avtorjem. 1951. je Hanselmann oblikoval prvo andragoško koncepcijo izobraževanja odraslih in opredelil andragogiko kot disciplino, ne le kot »pomoč odraslim pri učenju«, torej ne le kot prakso. Hanselmann je zapisal, da je za andragoga pomembno, da je osebnost, ki zmore druge vzgajati in izobraževati, biti andragog je poslanstvo in služba, toda ne služba ljudem in ideologiji, temveč služba bogu (ne glede katere vere). Matulčik zapiše, da je mogoče polemizirati z nekaterimi nazori Hanselmann, vendar pa temelji, ki jih je zastavil, ostajajo aktualni, in to je izobraževanje odraslih, ki je namenjeno ljudem v različnih življenjskih situacijah.

Poggelerja predstavi kot enega od ustanoviteljev andragogike, ki sodeluje z Jarvisom in Jugom. Med drugim je Poggeler v svojem delu opozoril, da je potrebno razviti specialne andragogike, kot je geragogika in vojna andragogika.

Ten Have je oblikoval nizozemski koncept andragogike, kjer izobraževanje odraslih zajame tudi socialno delo, kadrovskega menedžment in organizacijo skupnosti. V njegovi življenjski zgodbi je boleča izkušnja, ko je poskusil razvijati andragogiko v okviru družbenih ved kot empirično znanost. Študij so »zrušili« študentje, ki so v andragogiki zaznali predvsem cilj, kako ljudi prilagajati zahtevam družbe, zahtevali so, naj bo andragogika usmerjena na individualno in socialno emancipacijo in ne na adaptacijo kapitalizmu. Matulčik ugotavlja, da se je andragogika kot v ironičnih morastih sanjah po umiku ten Haveja 1970 povezala z radikalnim marksizmom in vstopila v »spolitizirane vede« (Matulčik, 2004, str. 99).

Ameriški koncept andragogike je razvijal Knowles. Izhaja iz drugačnosti odraslega od otroka in zato zahteva odraslost drugačno izobraževanje, kot je ponujeno v otroštvu. Knowlesovo razlikovanje med otrokom in odraslim kasneje potrdijo druge raziskave, npr. Dickinson (2002).

Eden najpomembnejših andragogov v bivši Jugoslaviji in evropskem prostoru je bil Borivoj Samolovčev. Andragogiko je opredelil kot samostojno vedo, ki ima različne faze v svojem razvoju, toda od 30-ih let 20. stoletja je relativno samostojna veda. Samolovčev oblikuje sistem andragogike. Med specialne andragogike uvrsti poklicno, penološko, socialno, vojno andragogiko in geragogiko.

Med poljskimi andragogi: Radlinska, Turos, Wroczyński, Kaminski, Kotarbinski, Urbanczyk, Wojciechowski izbere delo Lucjana Turrosa, profesorja varšavske univerze. Andragogiko je Turos postavil v sistem humanističnih ved, označil jo je kot vedo o izobraževanju, samoizobraževanju, vzgoji in samovzgoji odraslih. 1993. je izdelal sistem andragogike kot vede, sestavljen iz zgodovine andragoške misli, didaktike, teorije vzgoje, metodologije in aplikativne andragogike, ki se deli na profesionalno, šolsko, vojno, turistično, visokošolsko, družinsko andragogiko, andragogiko kulturnih dejavnosti, andragogiko zdravja, športa in telesne rekreacije, geragogiko, resocializacijsko andragogiko in andragogiko mednarodnega sodelovanja. Podsystem aplikativne andragogike je odprt in se prilagaja vedno novim potrebam.

Češki andragog Jochmann z univerze Olomouc utemeljuje primernost termina andragogika in podobno kot poljski avtor povezuje andragogiko s širšo družbeno akcijo.

Avtorji, katerih delo opisuje Matulčik, kažejo na pestrost pogledov na izobraževanje odraslih in na vpetost izobraževanja in razmišljanja o izobraževanju v kulturno okolje. Kot vodilne slovenske andragoge omenja Ano Krajnc, Jurija Juga in Zorana Jelenca.

Andragogika je v preteklosti posvečala pozornost predvsem raziskovanju in primerjavi sistemov izobraževanja odraslih v različnih državah, pogosto z namenom, da bi prenesli tuje zamisli na domača tla. V zadnjih letih posvečajo avtorji več pozornosti primerjavi različnih teoretskih konceptov in »šol mišljenja«. Matulčikova raziskava pokaže na potrebo po nadaljnjem raziskovanju teoretskih konceptov in oblikovanja terminologije na področju andragogike, ki naj bo vpeto v zgodovinsko tradicijo in v razmislek o prihodnosti razvoja andragogike in izobraževanja odraslih.